

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКА ОВС

Руколайніна І.Є.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності ОВС
Харківський національний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена висвітленню однієї актуальних теоретико-методологічних проблем адміністративного права щодо питання механізму правового забезпечення працівника ОВС. Здійснювані в Україні глибокі державно-правові та соціально-економічні перетворення вимагають подальшого зміцнення законності та правопорядку, забезпечення безпеки особи, належного захисту та охорони конституційних прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина. Значну роль у здійсненні цих важливих завдань відіграють органи внутрішніх справ, складовою частиною яких є міліція. Покладаючи на працівників міліції широке коло обов'язків щодо охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, боротьби зі злочинністю, належної охорони життя та здоров'я особи від протиправних посягань, держава зобов'язана забезпечити їх належним захистом для підвищення ефективності їх правоохоронної діяльності. Викликає занепокоєння криміногенна ситуація, що склалася в країні щодо кількості вчинюваних правопорушень стосовно працівників міліції. Так, тільки за 2013 рік зареєстровано 40273 правопорушення відносно працівників міліції, тоді як у 2014 році було зареєстровано 41343. Під час виконання службових обов'язків у 2014 році загинуло 51 та поранено 347 працівників міліції. Усе це свідчить про необхідність посилення рівня особистого захисту, соціального забезпечення та надійного соціально-правового захисту працівників міліції з боку держави.

Ключові слова: права та свободи, механізм реалізації, правовий статус особи, механізм адміністративно-правового захисту працівника міліції, органи внутрішніх справ.

Руколайніна І.Е. / МЕХАНИЗМ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ РАБОТНИКА ОВД / Харьковский национальный университет внутренних дел, Украина

В статье анализируется актуальная теоретико-методологическая проблема административного права относительно вопроса механизма правового обеспечения работника ОВД. Осуществляемые в Украине глубокие государственно-правовые и социально-экономические преобразования требуют дальнейшего укрепления законности и правопорядка, обеспечения безопасности личности, защиты и охраны конституционных прав, свобод и законных интересов человека и гражданина. Значительную роль в осуществлении этих важных задач играют органы внутренних дел, составной частью которых является милиция. Возлагая на работников милиции широкий круг обязанностей по охране общественного порядка, обеспечения общественной безопасности, борьбы с преступностью, надлежащей охраны жизни и здоровья личности от противоправных посягательств, государство обязано обеспечить их должной защитой для повышения эффективности их правоохранительной деятельности. Вызывает беспокойство криминогенная ситуация, сложившаяся в стране по количеству совершенных правонарушений в отношении сотрудников милиции. Так, только за 2013 год зарегистрировано 40273 правонарушения в отношении сотрудников милиции, тогда как в 2014 году было зарегистрировано 41343. Во время выполнения служебных обязанностей в 2014 году погибли 51 и ранено 347 работников милиции. Все это свидетельствует о необходимости усиления уровня личной защиты, социального обеспечения и надежной социально-правовой защиты работников милиции со стороны государства.

Ключевые слова: права и свободы, механизм реализации, правовой статус лица, механизм административно-правовой защиты работника милиции, органы внутренних дел.

Rukolaynina I.E. / MECHANISM LEGAL PROTECTION OF POLICE / Kharkiv national university of internal affairs, Ukraine

The article analyses topical theoretical and methodological issue of administrative law according to the on the question of the mechanism of legal support worker bodies of internal affairs. Implemented in Ukraine deep state-legal and socio-economic transformations require further strengthening of law and order, security of the person, protection of constitutional rights, freedoms and legal interests of man and citizen. Significant role in the implementation of these important tasks is played by the bodies of internal Affairs, whose integral part is the police. Accusing the police officers of a wide range of responsibilities for the protection of public order, public security, crime prevention, the proper protection of life and health of a person from unlawful encroachments, the state is obliged to ensure their proper protection to improve the effectiveness of their law enforcement activities. Concern criminogenic situation in the country by number of offences against police officers. So, only for the year 2013 registered 40273 offences against police officers, while in 2014 it was registered 41343. During the execution of official duties in 2014 were killed 51 and injured 347 police officers. All of this highlights the need to enhance the level of personal protection, social security and reliable socio-legal protection of police officers from the state. One conditions of society is the work of the Interior (hereinafter – ATS), to maintain general health of laws and legal order. Based on the history of the internal affairs known that these authorities have a special status in the state in connection with specific tasks. During the entire existence of these complicated social relations that protected them. Thus, together with the development of the law in the state, complicated relationship between employees and the state. The problems of legal regulation of official relations in the internal affairs special place is the problem of legal protection of the rights of official police officers. Solving it is important for the theory of law and for the practice of national legislation.

Key words: rights and freedoms, implementation mechanism, legal status of a person, mechanism of administrative and legal protection of a police officer, police.

Здійснювані в Україні глибокі державно-правові та соціально-економічні перетворення вимагають подальшого зміцнення законності та правопорядку, забезпечення безпеки особи, належного захисту та охорони конституційних прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина. Значну роль у здійсненні цих важливих завдань відіграють органи внутрішніх справ, складовою частиною яких є міліція. Покладаючи на працівників міліції широке коло обов'язків щодо охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, боротьби зі злочинністю, належної охорони життя та здоров'я особи від протиправних посягань, держава зобов'язана забезпечити їх належним захистом для підвищення ефективності їх правоохоронної діяльності. Викликає занепокоєння криміногенна ситуація, що склалася в країні щодо кількості вчинюваних пра-

впорушень стосовно працівників міліції. Так, тільки за 2012 рік зареєстровано 40273 правопорушення відносно працівників міліції, тоді як у 2013 році було зареєстровано 41343. Під час виконання службових обов'язків у 2013 році загинуло 51 та поранено 347 працівників міліції. Усе це свідчить про необхідність посилення рівня особистого захисту, соціального забезпечення та надійного соціально-правового захисту працівників міліції з боку держави.

Проблеми правового статусу особи і громадянина, їх права та свободи, механізм реалізації конституційно закріплених гарантій досліджені в наукових працях окремих провідних вчених С. С. Алексєєва, Н. О. Бобрової, Н. Б. Болотіної, М. В. Вітрука, К. Г. Волинки, М. М. Гуренко, В. В. Копейчикова, О. П. Коренєва, О. Є. Мачульської, П. М. Рабіновича, Н. І. Раздмаліної, В. Ю. Тихонової та

інших. Разом з тим, поза межами наукових досліджень залишаються проблеми соціально-правового захисту деяких категорій громадян, зокрема, працівників міліції. У працях провідних українських науковців, зокрема, О. М. Бандурки, А. С. Васильєва, І. П. Голосніченка, С. В. Додіна, М. М. Дорогих, Р. А. Калюжного, Л. М. Князькової, А. М. Колодія, Ю. В. Корнєєва, Ю. Ф. Кравченка, В. В. Куличенка, О. В. Лавриненка, В. П. Петкова, С. Д. Порошук, Л. Г. Чистоклетова, В. О. Шамрая, В. К. Шкарупи та інших здійснюється аналіз окремих елементів правового статусу працівників міліції, проте комплексного наукового дослідження різнобічних проблем адміністративно-правового характеру їх соціально-правового захисту на сьогоднішній день не існує. Усі зазначені вище та багато інших робіт вчених минулого та сучасних науковців з проблем правового статусу особи і громадянина стали водночас науково-теоретичною основою даної статті.

Предметом дослідження є поняття, сутність механізму адміністративно-правового захисту працівників міліції, реалізація їх законодавчо встановлених гарантій соціально-правового захисту в сучасних умовах. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері соціально-правового захисту працівників міліції.

Мета статті полягає у всебічному аналізі сучасного стану проблем, пов'язаних із забезпеченням належного соціально-правового захисту працівників міліції, комплексній розробці теоретичних положень та концептуальних основ у реалізації механізму адміністративно-правового захисту працівників міліції, розробці окремих пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства, яке регламентує такий захист.

Слід відмітити, що дана стаття визначає основні завдання, які покладуються на працівників органів внутрішніх справ (далі – ОВС). На мою думку, міліція є державним озброєним органом та органом виконавчої влади, а працівники ОВС особливою категорією державних службовців, які користуються певними правами для виконання покладених на них завдань.

Однією з важливих умов існування суспільства є діяльність ОВС, щодо забезпечення охорони загалом прийнятих законів та правового порядку. Виходячи з історії створення ОВС загаломовідомо, що дані органи мають спеціальний статус в державі у зв'язку із виконанням особливих завдань. За весь час існування даних органів ускладнюються суспільні відносини, що охороняються ними. Так, разом з розбудовою законодавства в державі, ускладнюються відносини між службовцями та державою. Серед проблем правового регулювання службових відносин в ОВС особливе місце посідає проблема правового захисту службових прав працівників ОВС. Вирішення її є важливим як для теорії права, так і для практики застосування національного законодавства.

Служба в ОВС – різновид державної служби, що протікає в спеціалізованому органі виконавчої влади і здійснюється спеціально уповноваженими суб'єктами з метою реалізації функцій держави в практичній юридичній діяльності. Вона має всі риси і принципи державної служби як різновиду професійної служби. Працівник ОВС відповідає за свою діяльність перед особою і суспільством, що означає забезпечення простору для самоорганізації і становлення інститутів громадянського суспільства. Він виступає у відносинах із населенням як професійний управлінський працівник, безпосередній представник державної влади, носій державно-владних повноважень. Питання належності працівників ОВС до державних службовців не викликає ніяких сумнівів. Положення «Про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ» [2] чітко вказує, що працівники ОВС (до рядового і начальницького складу ОВС України належать особи, які перебувають у кадрах Міністерства внутрішніх справ і яким присвоєно спеціальні звання,

установлені законодавством) проходять «службу», тобто служать державі, забезпечують виконання поставлених перед нею завдань, забезпечують реалізацію її функцій [5]. При цьому, сумнівів щодо того, чи є служба в ОВС державною, взагалі не може бути ніяких, оскільки «міліція в Україні – державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань» [3].

Дана тема є важливою на сьогоднішній день, адже сучасна Україна розвивається на конституційно визначених засадах демократичної, соціальної і правової держави. Проте така держава неможлива без правової культури більшості її громадян, а передусім працівників правоохоронних органів. Виходячи з цього впливає, що реформування ОВС є невід'ємною частиною життя і побудови правової держави. Досвід державного будівництва незалежної України свідчить, що без високого, на рівні світових стандартів, професіоналізму правоохоронців, побудувати правову державу з розвинутою ринковою економікою практично неможливо.

ОВС відведена відповідальна роль у механізмі правової держави. Вони беруть участь у здійсненні внутрішніх і зовнішніх функцій держави – проводять діяльність із захисту економіки від злочинних посягань (податкова міліція); стоять на стражі законності і правопорядку (патрульна служба). А окремі служби ОВС (міліція, виправно-трудова установа) наділені функціями дізнання, які вони здійснюють у межах вимог кримінально-процесуального закону. Тобто, виходячи з положення «Про Міністерство внутрішніх справ України» (далі – МВС) [6], можна сказати, що МВС забезпечує реалізацію державної політики щодо боротьби зі злочинністю.

Держава гарантує захист життя, здоров'я, честі, гідності, житла, майна працівника міліції, членів його сім'ї та близьких родичів від злочинних посягань та інших протиправних дій. Образа працівника міліції, опір, погроза, насильство та інші дії, які перешкоджають виконанню покладених на працівника міліції завдань, тягнуть за собою встановлену законом відповідальність. Розглядаючи обов'язки державних службовців (ст. 10 Закону України «Про державну службу») [4], ми можемо бачити, що вони мають більш загальний вигляд і повністю прийнятні до працівників міліції. Безпосередньо обов'язки ж працівників міліції значно ширше розкриваються у ст. 10 Закону України «Про міліцію» [3], і конкретизуються відповідно до тих функцій, які на них покладені, а також до специфіки даних функцій і завдань.

А щодо прав міліції (ст. 11 Закону «Про міліцію») [3], то вони чітко визначені, та розширенню не підлягають, але, наприклад, застосування фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, додатково регламентуються іншими статтями вказаного закону (ст. 13, 14, 15). А сам порядок проходження служби в міліції регламентується Положенням «Про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ», затвердженим Кабінетом Міністрів України [2].

Виходячи з того, що працівники ОВС є особливим видом державних службовців, на думку О. В. Негодченко, з цього можна визначити механізм правового захисту працівників ОВС як систему юридичних засобів, організаційних форм та методів, за допомогою яких суб'єкт управління забезпечує необхідні умови для реалізації працівниками ОВС службових обов'язків та прав, проходження ними служби, а також здійснення політичних та особистих прав і виконання обов'язків [7, с. 124].

Аналізуючи діюче законодавство України, можна виділити дві форми захисту суб'єктивних прав і законних інтересів працівників ОВС: досудову та судову.

Досудова форма захисту згідно ст. 18 Закону України «Про міліцію» полягає у тому, що при звільненні зі служби в міліції за ініціативою адміністрації у разі відхилення

скарги з цього приводу вищестоящими в порядку підлеглості службовою особою чи органом звільнений працівник міліції має право оскаржити звільнення в суд [3].

Найбільш ефективною формою прав на сьогоднішній день є судова форма захисту. Стаття 124 Конституції України передбачає, що судочинство здійснюється Конституційним Судом України і судами загальної юрисдикції. До судів загальної юрисдикції ст. 125 Конституції України відносить Верховний Суд України, вищі судові органи спеціалізованих судів, апеляційні і місцеві суди [1].

Зазначимо, що ст. 55 Конституції України визначає право всіх громадян на захист своїх прав і свобод у суді. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1].

До речі, на думку О. Ю. Синявської, побудова механізму правового захисту працівників ОВС може стати об'єктом цікавого наукового дослідження [8, с. 237].

Спробуємо, виходячи з усього вищевикладеного, сформулювати мету, завдання та функції механізму правового захисту працівників ОВС.

Отже, мета механізму правового захисту працівників ОВС – забезпечення суб'єктивних політичних та особистих прав та обов'язків працівників ОВС.

Завданнями механізму правового захисту працівників ОВС можна вважати:

- 1) забезпечення можливості здійснення суб'єктивних та особистих прав;
- 2) забезпечення виконання юридичного обов'язку;
- 3) відновлення порушеного суб'єктивного політичного та особистого права;
- 4) усунення небезпеки порушення суб'єктивного політичного та особистого права;

5) формування правової культури працівників ОВС.

У відповідності до визначених завдань можна відмітити такі функції механізму правового захисту працівників ОВС: охоронну, компенсаційну, виховну, стимулюючу та контрольну.

В європейських країнах поліцейський на початку кар'єри повинен три роки обов'язково попрацювати для охорони громадського порядку в підрозділах, аналогічних нашій патрульно-постовій службі. Певно, таку практику слід запроваджувати й у нас. Це також дасть змогу тим, хто помилився з вибором професії, усвідомлено визначитися вже на цьому етапі, набувши досвіду реальної міліцейської роботи.

На підставі вищезгаданого зробимо висновок та відзначимо, що механізм правового захисту працівників ОВС потребує детального визначення, розробки та удосконалення. Ефективність функціонування такого механізму залежить від ряду вищезазначених умов. На нашу думку, проблемами стану правової захищеності працівників ОВС повинні постійно перебувати у полі зору керівників ОВС та їх колегіальних органів. Визначення форм та способів щодо захисту працівників ОВС як осіб, для забезпечення виконання службових обов'язків та служби в ОВС. Існуючий механізм соціально-правового захисту працівників міліції має недоліки, які негативно впливають на процес реалізації законодавчо встановлених гарантій, а саме: недостатня якість законодавчого закріплення; неналежне забезпечення реального процесу реалізації; відсутність належних умов, за яких механізм захисту відповідав би реаліям сьогодення; відсутність єдиної управлінської структури в системі МВС, яка б займалась зазначеними питаннями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : зі змінами та доповненнями : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів УРСР від 29 липня 1991 року № 114 // Урядовий кур'єр. – 1991. – № 2. – Ст. 19 (зі змінами та доповненнями).
3. Про міліцію : Закон України від 20 грудня 1990 року № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20 (із змінами і доповненнями).
4. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490 (дійсний до 01.01.2013 р.).
5. Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу : Указ Президента України від 20 лютого 2006 року № 140 // Урядовий кур'єр. – 2006. – 21 лютого.
6. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Указ Президента України від 06 квітня 2011 року № 383/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 9. – стор. 16. – Ст. 536.
7. Негодченко О. В. Організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина : монографія / О. В. Негодченко. – Дніпропетровськ : вид. Дніпропетр. ун-ту внутріш. справ, 2003. – 444 с.
8. Синявська О. Ю. Організаційно-правові засади забезпечення життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ в Україні : Дис. ... канд. юрид. наук спец. : 12.00.07 / О. Ю. Синявська. – Х., 2008. – 301 с.